

К. Г. Юнг

ЧЕРВЕНАТА КНИГА
LIBER NOVUS
Текстът

София, 2019

Преводът е съобразен с изданията:
Carl Gustav Jung, Das Rote Buch
Patmos Verlag GmbH & Co. KG, Düsseldorf, 2. Auflage, 2010
&
C. G. Jung, The Red Book – Liber Novus
W. W. Norton & Company, Inc., New York, 2009

Copyright © 2009 Stiftung der Werke von C. G. Jung, Zürich
Copyright © 2009 Introduction & Notes by Sonu Shamdasani

© Издателство „Изток-Запад“, 2019

Всички права запазени, включително правото върху превода, правото на публично представяне, както и на радио и телевизионно предаване, в т.ч. на отделни части. Никаква част от произведението не може да бъде възпроизвеждана (посредством фотография, микрофилм или с други средства) без писмено разрешение на издателство „Изток-Запад“.

© Пламен Хаджийски, превод, 2019

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2019

ISBN 978-619-01-0530-5

К. Г.
ЮНГ

ЧЕРВЕНАТА
КНИГА

LIBER NOVUS

ТЕКСТЪТ

Превод от немски
Пламен Хаджийски

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	9	
Показалец на съкращенията	13	
Забележка за номерирането на страниците	15	
Благодарности	16	
Бележка на преводача към българския читател	19	
Въведение (Сону Шамдасани)	27	
Културният момент	28	
Кой е К. Г. Юнг?	29	
Опиянението от митологията	37	
„Най-трудният ми експеримент“	39	
<i>Liber Novus</i>	52	
Изкуство и Цюрихска школа	56	
Колективният експеримент	59	
Завръщането на мъртвите	61	
Съдържанието	68	
„Нов извор на живот“	69	
Пътят към себесицието	76	
Намерения за публикуване	81	
Преобразяването на психотерапията	90	
Филемоновият храм	93	
Сблъсъкът със света	98	
Сравнителното изследване на процеса на индивидуация	100	
Публикуването на <i>Liber Novus</i>	105	
Бележка от съставителя	109	
<i>Liber primus</i>	115	
Пролог Пътят на идещото	117	[fol. i (r)]
Глава 1 Възвръщането на душата	126	[fol. ii (r)]
Глава 2 Душа и Бог	129	[fol. ii (r)]
Глава 3 За службата на душата	135	[fol. ii (v)]
Глава 4 Пустинята	139	[fol. iii (r)]
Опитности в пустинята	141	[fol. iii (r)]
Глава 5 Слизане в ада на бъдещето	144	[fol. iii (v)]
Глава 6 Разцепление на духа	153	[fol. iv (r)]
Глава 7 Убийство на герой	157	[fol. iv (v)]
Глава 8 Зачатие Божие	160	[fol. iv (v)]
Мистерия		
Глава 9 Среца	169	[fol. v (v)]
Глава 10 Поука	178	[fol. vi (r)]
Глава 11 Разрешение	187	[fol. vi (v)]

Liber Secundus ..... 201**Картините на лутащия се**

Глава 1	Червеният	204	[стр. 2]
Глава 2	Замъкът в гората	211	[стр. 5]
Глава 3	Един от низшите	221	[стр. 11]
Глава 4	Анахоретът. Dies I [Ден 1]	228	[стр. 15]
Глава 5	Dies II [Ден 2]	237	[стр. 22]
Глава 6	Смъртта	246	[стр. 29]
Глава 7	Останките от някогашни храмове	251	[стр. 32]
Глава 8	Първи ден	258	[стр. 37]
Глава 9	Втори ден	269	[стр. 46]
Глава 10	Напевите	275	[стр. 50]
Глава 11	Разтварянето на яйцето	282	[стр. 65]
Глава 12	Адът	289	[стр. 73]
Глава 13	Жертвоприношението	293	[стр. 76]
Глава 14	Божествената лудост	300	[стр. 98]
Глава 15	Nox secunda [Втора нощ]	304	[стр. 100]
Глава 16	Nox tertia [Трета нощ]	317	[стр. 108]
Глава 17	Nox quarta [Четвърта нощ]	329	[стр. 114]
Глава 18	Трите пророчества	340	[стр. 124]
Глава 19	Дарът на магията	343	[стр. 126]
Глава 20	Кръстният път	351	[стр. 136]
Глава 21	Магът	358	[стр. 139]

Изпитания 411

Изпитания	413	
Послеслов	491	[стр. 190]

Приложения 493

Приложение А	Мандали	493
Приложение Б	Разяснения.....	496
Приложение В	Запис от 16 януари 1916 в Черна книга 5....	507

Годините, в които следвах вътрешните образи, бяха най-важното време в моя живот, когато се решаваше всичко съществено. Започна се тогава и по-късните подробности са само допълнения и пояснения. Цялата ми по-сетнешна дейност се състоеше в разработване на това, което в онези години нахлу от несъзнаваното и отначало ме заля. То беше първовееществото за делото на моя живот.

К. Г. ЮНГ (1957)

ПРЕДГОВОР

С появата си *Червената книга* на К. Г. Юнг – една творба, за чието съществуване се знае от 1962 г. – за пръв път става достъпна за по-широка публика. Нейното възникване е описано в автобиографията „Спомени, сънища, размисли“ на К. Г. Юнг и многократно е било обсъждано в спомагателната литература. Тук ще го очертаем съвсем накратко. През 1913 г., в един повратен момент от живота си, Юнг започва експеримент със себе си, продължил до 1930 г. и станал известен впоследствие като „сблъсък с несъзнаваното“¹. Касае се за разработване на техника за „проникване до дъното на вътрешните процеси“, „превод на емоциите в образи“, „улавяне на фантазии, които [го] вълнуват подмолно“². По-късно той нарича метода „активно въображение“. Първоначално Юнг записва фантазиите си в „черни книги (бележници)“. По-късно преработва записките, допълва ги с размишления и ги пренася калиграфски, придружени с илюстрации, в книга с червена корица, озаглавена *Liber Novus*.

Своите вътрешни преживявания Юнг споделя с жена си и с няколко доверени лица. През 1925 г. по време на семинари в Психологическия клуб – Цюрих той докладва за своето професионално и личностно развитие, при което се позовава и на своя метод на активно въображение. От този момент нататък обаче оповестява много малко от своите опитности. Децата си например той не посвещава в експеримента със себе си. Те не са го и забелязали. Да им се обясни за какво става дума е щяло да бъде доста трудно. Считало се за върховно благоволение, когато Юнг позволявал на някое от децата да го наблюдава при писането и рисването. За потомците му *Червената книга* е била обвита с тайнствен ореол. Към 1930 г. Юнг преустановява експеримента и оставя *Червената книга* недовършена настрана. Тя запазва своето неотменно място в кабинета му, но работата по нея е прекъсната за десетилетия. Все пак косвено придобитите познания са се втели в новите съчинения на Юнг. През 1959 г. той прави опит да допише текста на *Червената книга* въз основа на старата редакция и да довърши една започната навремето картина. Захваща се да пише епилог, но по незнайни причини както калиграфският текст, така и епилогът, прекъсват по средата на изречението.

Макар да е обмислял издаване на *Червената книга*, Юнг не предприема тази стъпка. Действително, през 1961 г. отпечатва за лична употреба „*Septem sermones ad mortuos*“ <„Седемте поучения към мъртвите“>^{*} – кратък текст,

¹ *Спомени, сънища, размисли* от К. Г. Юнг, записани и издадени от Аниела Яфе, Специално 15-о издание, Дюселдорф, 2007, стр. 174 <срв. К. Г. Юнг, *Автобиография. Спомени, сънища, размисли*, ЕА, Плевен, 1994, превод Бойка Петкова, стр. 163>.

² Пак там, стр. 175; 181; 182 <в цит. бълг. изд. съответно стр. 165, 171, 172>.

* Навсякъде в книгата текстът, въведен в ълови скоби или със звездичка, е на преводача.

възникнал вследствие на сблъсъка му с несъзнаваното, но дори студията му от 1916 г. „Трансцендентната функция“, в която описва своя метод на активно въображение, остава непубликувана до 1958 г. Причините, поради които той не издава *Червената книга*, се откриват в собствените му указания – *Червената книга* е недовършено съчинение; запознаването с алхимията (като предмет на изследване) го е „отклонило от нея“³. Той нарича оформянето на своите фантазии в *Червената книга* наистина необходима, но неприятна „естетизираща обработка“. И още през 1957 г. определя „Черните книги“ и „Червената книга“ като автобиографични записки, които не иска да публикува в събраните си съчинения, тъй като нямат научен характер. Като извънредна отстъпка разрешава на Аниела Яфе да цитира откъси от *Червената книга* и *Черните книги* – възможност, от която тя рядко се възползва.

Юнг умира през 1961 г. Наследството му преминава върху неговото потомство – общността от наследниците на К. Г. Юнг. За тях авторските права на Юнг се превръщат в дълг и предизвикателство – да доведат докрай немскоезичното издание на *Събраните съчинения* (*Gesammelte Werke – GW*). В своето завещание от 1958 г. Юнг изразява желание – без по-нататъшни указания – *Червената книга* и *Черните книги* да останат в семейството. Поради факта, че *Червената книга* не е била предвидена за публикация в *Събраните съчинения*, общността от наследниците заключава, че това съответства на последната воля на Юнг и че става дума за напълно личен въпрос. Така междуременно наследниците се ограничават до това да съхраняват ръкописите на Юнг като съкровище и да се въздържат от предприемане на нови публикации. *Червената книга* остава над 20 години в кабинета на Юнг под надзора на Франц Юнг, който поема правата върху бащиния си дом.

През 1983 г. наследствената общност, осъзнавайки незаменимостта на този документ, депозира *Червената книга* в банкова касета. През 1984 г. новоизбраният управителен съвет на общността прави пет фотографски дубликата на книгата. По този начин за потомците на Юнг за пръв път става възможно да разгледат творбата обстойно. Доброто състояние, в което е запазена *Червената книга*, се дължи впрочем и на това, че през десетилетията тя е била разлиствана твърде рядко.

Когато след 1990 г. завършените *Събрани съчинения* се оказват избрани съчинения, управителният съвет на наследствената общност решава, с оглед на възможни нови публикации, последователно да прегледа целия необнародван материал. Тъй като през 1994 г. общността на наследниците ми възложи отговорността по въпросите на издаването и архивирането, осъществяването на това намерение се падна на мен.

³ Пак там, стр. 387 <в цит. бълг. изд. – стр. 380>.

Оказа се, че съществува цял корпус от редакции и текстови варианти, що се отнася до *Червената книга*, че липсващата част в калиграфския текст е различна като чернова и че има ръкопис „Изпитания“, който продължава оттам, където свършва *Черновата*, и съдържа „Septem Sermones ad Mortuos“. Открит се оказа въпросът дали и как може да бъде публикуван този обширен материал. По език и съдържание той изглежда нямаше нищо общо с останалите съчинения на Юнг. Имаше много неясноти и към средата на 90-те години вече не бе останал никой, който да предостави сведения за тях от първа ръка.

От времето на Юнг насам обаче бе нараснало значението на историко-психологическия начин на мислене, който разкриваше нови подходи. Във връзка с други проекти влязох в контакт със Сону Шамдасани. В поредица от дълги беседи обсъждахме възможности за нови публикации на Юнг, както в общ смисъл, така и с оглед на *Червената книга*. Тя бе възникнала в конкретен исторически контекст, който за читател на прага на XXI век е вече непознат. Един историк на психологията, използвайки първообразни източници, можеше да я представи на съвременния читател като исторически документ, поставен както в културния и научен контекст на неговото създаване, така и в контекста на биографията и делото на Юнг. През 1999 г. Сону Шамдасани разработи концепция за обнародване, съобразявайки се с тези изходни представи. Въз основа на концепцията през пролетта на 2000 г. наследствената общност реши – не и без разисквания – да предостави *Червената книга* за публикация и да възложи издаването на Сону Шамдасани.

Бях питан нееднократно какво все пак налага *Червената книга* да бъде обнародвана тъй дълго след своето създаване. Важна роля изиграха и някои новопоявили се виждания: самият Юнг не е смятал *Червената книга* – както изгледаше преди – за някаква тайна; текстът на много места съдържа обръщението „Скъпи приятели“, следователно е насочен към публика; Юнг е предоставял копия от ръкописите си на близки приятели и ги е обсъждал с тях.

Поначало Юнг не е изключвал публикация, а е оставил въпроса открит. Нещо повече – според собственото му изказване, при своя „сблъсък с несъзнаваното“ той се е сдобил с материал, от който е съградил делото на живота си. Следователно *Червената книга*, документираща това стълкновение, надхвърля личната сфера и заема средишно място в *творчеството* на Юнг. Тези нови познания позволиха на поколението на *внуците* да погледне ситуацията в нова светлина. Формирането на мненията отне време. Четенето, концепциите и сведенията дадоха възможност да се подходи с повече разум към една чувствителна тема. Най-накрая общността на наследниците взе демократично решение, с което разреши публикуването на *Червената книга*.

От онова решение до публикацията бе изминат дълъг път. Резултатът е налице. Изданието щеше да бъде невъзможно без сътрудничеството на множество хора, които вложиха своите сили и способности в служба на една обща цел. На всички тях бих искал да изкажа благодарност от името на наследници К. Г. Юнг.

Урих Хьорни
Фондация за творбите на К. Г. Юнг
м. април 2009 г.

ПОКАЗАЛЕЦ НА СЪКРАЩЕНИЯТА

[S. 000]	Съответна страница в калиграфския том на <i>Liber Novus</i>
000/000	Обозначава съответствието в калиграфския том и указва смяната на страниците в неговия текст
НН	Украсена начална буква <заглавка; бита буква> – инициал, изписан чрез миниатюрно изображение на отделна фигура или цяла сцена
Изображение 000	Обозначава мястото в калиграфския том, където се намира дадено изображение

Там, където в бележките под черта са цитирани откъси от *Поправената чернова*, пропуснатите думи са задраскани, а добавените думи са в квадратни скоби.

[2]	„Втори слой“, добавен в <i>Черновата</i>
[oo]	Подразделения, добавени в дълги откъси за улесняване на позоваването
OL	Орнаментна ивица <заставка или концовка>
VP	Bas de page <на страницата долу>
<i>Analytische Psychologie</i>	C. G. Jung, <i>Analytische Psychologie. Nach Aufzeichnungen des Seminars 1925</i> , hg. von William McGuire, Solothurn/Düsseldorf, 1995 <К. Г. Юнг, <i>Аналитична психология. По записки от семинара 1925</i> , изд. от Уилям Макгуайър, Золотурн/Дюселдорф, 1995>
<i>Briefe</i>	C. G. Jung, <i>Briefe</i> , hg. von Aniela Jaffé, Zürich, in Zusammenarbeit mit Gerhard Adler, London, 3 Bde., Olten, 1972 f. <К. Г. Юнг, <i>Писма</i> , изд. от Аниела Яфе в сътрудничество с Герхард Адлер, Лондон, 3 тома, Олтен, 1972 и сл.>
<i>Чернова</i>	Чернова на <i>Liber Novus</i> в ЮФА (Юнг – Фамилен архив)
EP	Протоколи от разговори на Аниела Яфе с Юнг за <i>Спомени, сънища, размисли на К. Г. Юнг</i> , Библиотека на Конгреса, Вашингтон, окръг Колумбия
<i>Спомени</i>	<i>Спомени, сънища, размисли на К. Г. Юнг</i> , записани и издадени от Аниела Яфе, Цюрих/Дюселдорф, 1971 и сл. изд. (15-о издание, 2007)
GW	К. Г. Юнг, <i>Събрани съчинения</i> , 20 тома, изд. от Лили Юнг-Меркер, Елизабет Рюф, Леони Цандер и др., Цюрих/Дюселдорф, 1971 и сл. изд.

JA	Колекция Юнг, научноисторически колекции, архив на Eidgenössische Technische Hochschule (ETH) – Zürich <Висшето федерално техническо училище (ВФТУ) – Цюрих>
JFA (ЮФА)	Юнг – фамилен архив (ЮФА)
NCB (АКБ)	Архив Кери Бейнс, Съвременни медицински архиви, Уелкъм Лайбръри, Лондон
PAP	Протоколи на Сдружението за аналитична психология, Психологически клуб – Цюрих
PZG	Протоколи на Цюрихския психологически съюз, Психологически клуб – Цюрих
Черна книга 2–7	Бележници на Юнг, в ЮФА

ЗАБЕЛЕЖКА ЗА НОМЕРИРАНЕТО НА СТРАНИЦИТЕ

Преминаването между калиграфския ръкопис на Юнг и отпечатания текст се улеснява по следния начин:

В *Liber Primus* данните в страничните полета се отнасят до съответния фолио-лист от факсимилето. Така например „fol. ii (v) / iii (r)“ означава, че отпечатаният текст произхожда от Фолио ii, verso [гръб на фолио-лист ii] и Фолио iii, recto [лице на фолио-лист iii] в калиграфския том. Смяната на страници се указва на съответното място в текста с червена наклонена черта (/).

В *Liber Secundus* Юнг използва арабски цифри за номериране на страниците. Числата в страничните полета отразяват съответните страници от факсимилето. Червената наклонена черта в текста и тук указва смяната на страниците.

БЛАГОДАРНОСТИ

Като се има предвид колко много непубликувани преписи на *Червената книга* са в обращение, изглеждаше съвсем вероятно рано или късно, в една или друга форма, тази творба да види бял свят. В следващото изложение бих желал да благодаря на всички онези, които направиха възможно това историческо издание. Множество хора си сътрудничиха и всеки по свой начин подпомогна неговото осъществяване.

Бившата *Общност на наследници К. Г. Юнг* (прекратена 2008 г.) през пролетта на 2000 г., след усилен разисквания, реши да предостави творбата за обнародване. От името на *Общността Улрих Хьорни*, бивш неин изпълнителен директор и председател, а сега председател на нейния правопреемник – *Фондацията за творбите на К. Г. Юнг*, се зае с планирането на проекта, подкрепен от управителния съвет. Волфганг Бауман, председател в периода 2000–2004 г., през есента на 2000 г. подписа споразумението, с което работата можеше да започне и *Общността на наследниците* пое преобладаващата част от разноските. *Фондацията за творбите на К. Г. Юнг* изказва благодарности: към цюрихския издател Хайнрих Цвайфел за неговите технически съвети в подготвителния етап; към фонда „Доналд Купър“ на швейцарското Висше федерално техническо училище (ETH) за щедрот му дарение; към Ролф Ауф дер Маур за правните съвети и съдействие при сключване на договора; към Лео Ла Роза и Петер Фриц за помощта при преговорите.

В критичен момент през 2003 г. издателската работа беше подпомогната от фондация „Богетте“ и от анонимен дарител. След 2004 г. издаването се подпомагаше от фондация „Филемон“ – организация, учредена с едничката цел да събира средства, тъй щото непубликуваните творби на Юнг да видят бял свят. В тази връзка съм задължен на Стивън Мартин. Каквито и недостатъци да има настоящото издание, обяснителният апарат и преводът нямаше да достигнат сегашното си равнище без подкрепата на управителния съвет на фондация „Филемон“: Том Чарлсуърт, Гилда Франц, Джудит Харис, Джеймс Холис, Стивън Мартин и Юджийн Тейлър. Фондация „Филемон“ благодари за помощта на своите дарители, в частност на Каролин Грант Фей и Джудит Харис, както и на Нанси Фърлоти и Лорънс де Розен за значимата подкрепа на английския превод.

Работата ми над този проект не би била възможна, ако Меги Барън и Химена Рьоли де Ангуло не бяха ми помогнали да преодолееа безчислени препятствия. Тя започна с проучване на интелектуалната история около творчеството на Юнг и бе спонсорирана от *Уелкъм Тръст* между 1993 и 1998 г., от *Института за гранични на психологията дисциплини* през 1999 г. и от фондация „Солон“ в периода 1998–2001 г. През цялото време *Уелкъм Тръст*

Център за история на медицината при Лондонския „Юнивърсити Колидж“ (бивш Уелкъм Институт за история на медицината) бе идеалната среда за моето проучване. Договорни клаузи за поверителност възпрепятстваха обсъждането на работата ми по този проект с приятели и колеги, затова съм им благодарен за търпението през последните тринайсет години.

Между късната 2000 г. и ранната 2003 г. *Общността на наследници К. Г. Юнг* подкрепи издателската работа, което даде начален тласък на проекта. Удрик Хьорни съдейства в различни аспекти на проучването и направи коригиран препис на калиграфския том. Сузане Хьорни транскрибира *Черните книги* на Юнг. Бяха организирани представяния пред членове на семейство Юнг през 1999, 2001 и 2003 г., водени от Хелене Хьорни-Юнг (1999, 2001) и от Андреас и Френи Юнг (2003). Петер Юнг даваше ценни съвети при оформяне на намеренията за публикация и в ранните етапи от издателската работа. Андреас и Френи Юнг помагаша по време на безбройните посещения за справки из книгите и ръкописите в библиотеката на Юнг, а Андреас Юнг предоставяше неоценими сведения от семейните архиви на Юнг.

Това издание бе осъществено чрез Нанси Фърлоти, Лари и Сандра Вигън, които ме заведоха при Джим Меърс в „Нортън“, виновникът за факсимилното издание на Лари-Вигъновия *Сън* – този съвременен *Liber Novus*. Започнатото дело не можеше да намери по-добър редактор от Джим Меърс. Замисълът и оформлението на проекта се сблъскаха с безбройни проблеми, за които Ерик Бейкър, Лари Вигън и Ейми Ву намираха елегантни решения. Керъл Роуз бе неуморна и непрестанно бдителна при проверката на текста. Остин О’Дрискъл беше постоянно на разположение. Калиграфският том бе сканиран от Хю Милстейн и Джон Супра от „Диджитъл Фюжън“. Грижливата им и прецизна работа (фокусиране чрез сонар) съответстваше на грижливостта и прецизността в калиграфията на Юнг, така старото и новото се сляха по забележителен начин. Денис Савини предостави фотографското си студио за сканирането. Нанси Фрийман, Серджо Брунели и техните колеги от печатницата на „Мондадори“ си дадоха много труд, докато се уверят, че творбата е отпечатана в съответствие с възможно най-високите технически стандарти.

След 2006 г. към мен се присъединиха преводачите Марк Кибърц и Джон Пек и това сътрудничество се превърна в приятно въведение в изкуството на превода. Редовните ни конферентни разговори предоставяха чудесна възможност за обсъждане на текста на микроскопско равнище, а хуморът привнасяше така необходимата лекота към непрестанното потапяне в духа на бездната. Техният принос в късните етапи от издателската работа е неоценим. Джон Пек изнамери редица значими алюзии, които бяха извън обсега ми на познание. Благодаря на Кристиане Нойен за многобройните коректури и за ценните редакторски указания при обработката на немското

издание. Благодарен съм на Ернст Фалцедер за четенето из основи и за правянето на преводите във въведението и бележките. Благодарности не на последно място и към Улрих Хьорни за старателната проверка и корекция на преведените бележки.

Химена Рьоли де Ангуло, Хелене Хьорни Юнг, Пиер Келер и покойният Леонхард Шлегел ми разказаха ключови спомени за атмосферата в кръга на Юнг и за числящите се към него личности през двайсетте. Леонхард Шлегел ми даде задълбочен поглед върху дадаисткото движение и стъклоновенията между изкуство и психология по онова време.

Ерик Хорнунг ме консултира във връзка с древноегипетските препратки. Феликс Валдер извърши цифрово увеличение на изображение 155. Улрих Хьорни разчете надписите със ситен шрифт, а Гай Атбуел разпозна надписа на арабски език. Улрих Хьорни предостави препратки към литургията на Митра (бел. 5, стр. 508). Дейвид Осуалд посочи *Mutus Liber* като възможна референция на Юнг в бел. 310 (стр. 387). Томас Файткнехт насочи вниманието ми към книгата на Дж. Б. Ланг и ми помогна с разчитането им. Стивън Мартин набави писмата на Юнг до Дж. Б. Ланг. Пол Бишъп, Уенди Донигър, Ернст Фалцедер и Рейчъл Макдермот с готовност се отзоваваха по всякакви въпроси.

Искам да благодаря на Ернст Фалцедер за препратката в бел. 145 на стр. 67, за транскрибирането на писмата на Щокмайер до Юнг и за подробното коригиране на преводите във въведението и бележките на немското издание.

Благодарен съм на *Фондацията за творбите на К. Г. Юнг* и на литературната агенция на Паул и Петер Фритц за позволеното да цитирам непубликувани ръкописи и кореспонденции на Юнг, а на Химена Рьоли де Ангуло – за разрешението да цитирам откъси от писмата и дневниците на Кери Бейнс.

Отговорността за съставителството на текста, за въведението и за пояснителния апарат си остава моя. Също като магарето на стр. 125 (бел. 27), най-сетне съм радостен, че мога да снема от гърба си тоя товар.

Сону Шамдасани

БЕЛЕЖКА НА ПРЕВОДАЧА КЪМ БЪЛГАРСКИЯ ЧИТАТЕЛ

Психологическите съчинения на Карл Густав Юнг се превеждат и четат на български език вече над четвърт век. Началото на целенасочената им рецепция бе поставено с *Критически речник на аналитичната психология на К. Г. Юнг* от Самюелз, Шортър и Плаут (ЕА, Плевен, 1993, превод Марина Бояджиева), издаден заедно с тритомника *К. Г. Юнг. Избрано* (I и II том, ЕА, Плевен, 1993; III том, ЕА, Плевен, 1994, всички в превод на Марина Бояджиева). Тези първи опити, макар и направени с посредничеството на английския език, въведоха в българския език термини като анима, анимус, архетип, сянка, персона, енантиодромия, индивидуация, колективно несъзнавано, сизигия, синхроничност, цялостна личност, без които аналитичната психология на Юнг е немислима и непроизносима.

Последваха ги пълни преводи от първообразния немски език на основни творби като *Психологически типове* (1995), *Еон* (1995), *Отговор на Йов* (1997), *Психология и алхимия* (2001), *Mysterium Coniunctionis* (I част – 2003; II част – 2004), *Символи на промяната* (2006), *Психология на източната религия* (2014), *Психология на западната религия* (2015) и др. Така постепенно на български език проговарят почти всички по-значими произведения на Юнг, което съгражда основата за българско издание на неговите събрани съчинения в недалечно бъдеще.

Преводът на *Liber Novus* се оказва пореден повод за размисъл над установения в последния четвърт век подход към сърцевинното понятие в психологията на К. Г. Юнг – *das Selbst*. През 1993 г. (в горещитираните преводи на М. Бояджиева) този термин е пренесен в българския език със словосъчетанието „цялостна личност“. В последвалите преводи изразът е възприет било безкритично, било с известни колебания (напр. чрез поставяне на първообразния немскоезичен термин в скоби след споменатото словосъчетание – вж. напр. К. Г. Юнг, *Психологически типове*, Св. Кл. Охридски, София, 1995, превод Красимира Михайлова, стр. 468, 542, – респ. чрез въвеждане на бележки под черта, в които се предлага „цялостна личност“ да се замени с първообразната дума *Selbst*, която да остане непреведена по аналогия с анимус, персона и т.н. – вж. бел. на стр. 109 в: К. Г. Юнг, *Отговор на Йов*, ЕА, Плевен, 1997, превод Стефан Шаранков). Тези колебания сочат, че независимо от на пръв поглед консенсусната си употреба, изразът „цялостна личност“ в недостатъчна степен съответства на оригиналното понятие.

Оставям настрана възраженията към този израз, тъй като тяхното изброяване тук ми се струва неуместно, и се присъединявам към онези гласове, които считат превода на *das Selbst* като „цялостна личност“ за недостатъчно удовлетворителен спрямо смисъла, вложен от Юнг в това понятие.

Най-ранната дефиниция за *das Selbst* е формулирана от Юнг през 1921 г. в *Психологически типове* (в последващия цитат преднамерено оставям термина непреведен):

Доколкото обаче Азът е само средоточието на моето съзнателно поле, той не е твърдествен с целостта на моето психе, а представлява само комплекс помежду други комплекси. Затова правя разлика между Аз и *Selbst*, при която Азът е само субектът на моето съзнание, а *das Selbst* е субектът на моето цялостно, в това число и на моето несъзнавано, психе. В този смисъл *das Selbst* представлява една (идеална) величина, която обема в себе си и Аза. *Das Selbst* се явява в несъзнаваното въображение във вид на висшестояща или идеална личност, подобно на Фауст на Гьоте и Заратустра на Ницше.“ <Срв. К. Г. Юнг, *Психологически типове*, Св. Кл. Охридски, София, 1995, превод Красимира Михайлова, стр. 468.>

От определението личи, че понятието *Selbst* обозначава центъра на цялостната психика, съдържащ в себе си съзнателния Аз. Под формата на личност обаче (висшестояща или идеална) *das Selbst* е само феномен в несъзнаваното въображение, т.е. конкретната личност е само символ, фантазно проявление на непознаемия по същината си и в своята цялост архетип.

По-късно, в семинар, проведен през 1936 г., Юнг споделя свои размисли върху употребата на същата дума в *Тъй рече Заратустра* от Ницше:

Мислех, че Ницше има предвид своего рода нещо в себе си [Ding an sich] за психологическия феномен. [...] И тогава осъзнах, че той е създал понятие за *Selbst* по подобие на източното понятие, това беше идеята за атман. <Вж. бел. 29 на стр. 426.>

В *Психология и алхимия* Юнг пояснява, че е избрал този израз [*Selbst*], тъй като „от една страна е достатъчно определен, за да служи като понятие за човешката цялост, от друга страна пък е достатъчно неопределен, за да изрази неописуемостта и неопределяемостта на целостта. [...] В научната езикова употреба *Selbst* не указва нито към Христос, нито към Буда, а към съвкупността от такива образи, всеки от които е символ на *Selbst*.“ (Срв. К. Г. Юнг, *Психология и алхимия*, ЕА, Плевен, 2001, превод Стефан Шаранков, стр. 57–58.)

Докато превеждах текста на *Liber Novus*, постепенно осъзнах, че изразът „цялостна личност“ не е в състояние адекватно да отрази първообразното понятие на Юнг, което в първите години на създаване на *Червената книга* е заимствано от Ницше и към онзи момент все още се намира в процес на асимилиране за нуждите на възникващата аналитична психология. Стори ми се неудачно да настанявам в български изречения немската дума *Selbst*, още по-неподходя-

що ми изглеждаше да я кирилизирам като „зелбст“, а се оказа, че поради чуждоезиковия си произход и средния си род тя никак не се поддава на членуване. Съобразих, че в своите англоезични лекции Юнг е превеждал термина като *Self*, следователно самият той е считал, че всеки език, различен от немския, има равностойни права да създаде свое собствено психологическо понятие за *Selbst*. Тъкмо това са направили разноезичните преводачи – френският термин е *Soi*, италианският – *Sé*, испанският – *Si-mismo*, португалският – *Si mesmo*, шведският – *Självet*, руският – *самость* и т.н. Безспорно най-близка до българския език е руската дума *самость*, която поражда силно изкушение да бъде осиновена, естествено с неминуемата за съвременния ни правопис жертва на мягкият знак. Но въпреки привидната си родственоост руската дума (чието първоначално значение в руския език е „самомнение, егоизъм“, но е възприета и като преводно съответствие на юнгианския термин *Selbst*) би си останала чуждица, не по-различна от която и да е друга, привнесена от немски, английски или какъвто и да е трети език, и поради това изначално несъчетаема с взаимоподхранващата се тъкан на българската словесност. Сред най-логичните преводачески решения е субстантивирането на възвратното лично местоимение *себе* (*си*) и снабдяването му с главна буква, така че *Selbst* да се преведе като *Себе*. Не възприех такъв подход, за да не допусна неволно смесване между юнгианския психологически термин *Selbst* и антропософското понятие *Geistselbst*, традиционно превеждано като *Дух-Себе*, тъй като последното обозначава овладяването на астралното тяло от Аза (срв. напр. Рудолф Щайнер, *Духовните йерархии и тяхното отражение във физическия свят*, АИ „Даскалов“, Ст. Загора, 1999, превод Димитър Димчев, стр. 74) и в този смисъл съответства на санскритската дума *манас*, която в различните школи на древноиндийската философия по разнообразен начин се осмисля като ум, разсъдък, способност за съждение, дори разум, но никога не се отъждествява с понятието *атман*, обозначаващо субективното начало на абсолюта, осъзнаващ собственото си битие.

Ето защо се обърнах към наличните български преводи на *Тъй рече Заратустра* с намерение да извлека от тях търсената дума, облягайки се на традицията и наред с това създавайки аналогична българоезична приемственост като тази между Ницше и Юнг. Сравнявайки преводаческите решения на Мара Белчева („същина“), Николай Райнов („самосъщие“) и Жана Николова-Гълъбова („себесъщност“), не съумях да избира нито едно от тях. Последните две обаче се съчетаха в неочаквана сплав и така възникна думата *себесъщие*. След множество обсъждания с моите научни редактори Валерия Дилова, бивш председател, и д-р Владимир Симов, бивш зам.-председател на Българското общество по аналитична психология „К. Г. Юнг“, в крайна сметка се обединихме около тази дума. Преценихме, че тя не само съответства на амбивалентния критерий, въведен от Юнг в горесцитирания откъс от *Психология и алхимия*, но и по ненадейно сполучлив начин се съотнася към съществителното име *единосъщие*,

предназначено в християнското богословие да определи вътрешнотроичното единство на божествените ипостаси, но и да примири разделението между двете природи на Христос. Двете думи – себебъщици и единосъщици – оформят двойка по подобие на санскритските атман/брахман. Самият Юнг в някои свои съчинения превежда латинския термин „индивидуация“ с немската дума *Selbstverwirklichung* (себеосъществяване). Според дефиницията за „индивидуация“ в *Психологически типове*, „процесът на индивидуация (т.е. пътят на себеосъществяването) представлява най-общо процес на формиране и обособяване на отделни същества, а по-специално развитието на психичния индивид като същество, различаващо се от общото, от колективната психология.“ (Срв. К. Г. Юнг, *Психологически типове*, Св. Кл. Охридски, София, 1995, превод Красимира Михайлова, стр. 490.) Доколкото антиципираната цел в процеса на индивидуация [*individuat*] е *das Selbst*, преводът на латинската и немската думи на български език хвърля неочаквана светлина върху тази мисъл – целта по пътя на себеосъществяването е себебъщието.

С въвеждането в този превод на ново българско съответствие на *das Selbst* не се опитвам да убедя привържениците на словосъчетанието „цялостна личност“, че трябва да изоставят пристрастията си. Причината да заменя очаквания от всички израз „цялостна личност“ със „себебъщици“ се корени изцяло в потребността от стилистично подходяща дума, която да съумее да се вплете в тъканта на *Червената книга*. Изразът „цялостна личност“ по мое мнение се окажа неподходящ да изпълни тази задача, но всеки, който не споделя това мнение, е свободен в хода на четенето да замества възприетия от мен превод с предпочитания от него вариант.

В текста на *Liber Novus*, а също и в множество бележки под черта, се срещат пространни библейски цитати, следващи Лутеровата Библия. Изправен пред необходимостта да избира на кой от съществуващите български преводи да се позова, в крайна сметка реших, че най-подходящ за предаване на авторската мисъл е новобългарският превод в цариградското издание (1871) на Библията, извършен със съвместните усилия на Константин Фотинов, Петко Р. Славейков, Христодул Костович Сичан-Николов и със сътрудничеството на д-р Елиас Ригс и д-р Алберт Лонг, станал популярен през Възраждането и в ранните следосвобожденски десетилетия като „цариградският превод“ или „Славейковата Библия“. Този превод е възпроизведен тук по виенското издание от 1885 г., като е следван автентичният му правопис. Причините за избора ми са множество, но най-важните от тях са следните:

- 1) Цариградският превод на Библията е не само първият, но и единственият цялостен превод на новобългарски език към началото на XX век, когато е писана *Червената книга*.

- 2) С появата на цариградския превод на Библията се преустановява борбата за надмощие между различните български говори и се установява нормата на литературния език.
- 3) Словното богатство на цариградския превод е в основата на българския език, на който се пише и говори през първите три десетилетия на XX век, т.е. именно в периода, когато Юнг пише *Liber Novus*.

Особеният приповдигнат стил, а по-точно е да се каже стилове, на *Червената книга*, наподобяващ/и на места старозаветните пророци, на други места Ницшевия *Заратустра*, понякога Гьотевия *Фауст* или дори Дантевия *Ад*, изиска създаването и поддържането на преднамерено отстояние спрямо съвременния език, и то не само в лексикално, но и в синтактично отношение. Тази необходимост допълнително обоснова избора на цариградския превод.

Все пак библейските цитати са поднесени и във втори вариант – в изданието на Св. Синод на Българската православна църква от 1925 г. с осъвременен правопис, за да бъде обезпечена възможността за по-безпрепятствено възприемане на цитираните в книгата текстове, както и за по-голямо удобство на онези читатели, които са свикнали с тази преводна версия.

Авторските текстове на Сону Шамдасани – благодарностите, въведението и бележката от съставителя – са преведени от английски език, а доколкото в тях се съдържат цитати, чийто първообразен език е немски, тези цитати са преведени от оригинала.

Навсякъде в текста, където са цитирани произведения на Юнг или на други автори, заглавията им са посочени в оригинал и в превод на български език, а доколкото са ми били известни цялостни български преводи на тези произведения, те са посочени в отделни бележки на преводача, оградени с ълови скоби – <>. Навсякъде, където не се позовавам изрично на преводи, извършени от други преводачи, отговорността за поднесената българска версия на съответния текст си остава моя.

Цитираните в текста заглавия на книги са изписани в курсив, а заглавията на студии, статии, части или глави от книги са поставени в кавички.

Текстовете и номерацията на бележките под линия следват цитираното немскоезично издание на *Liber Novus*, в което на отделни места те се различават от бележките в англоезичното издание.

Пламен Хаджийски

Настоящото издание не съдържа факсимиле на изображенията и оригиналния ръкопис на Юнг, а възпроизвежда немскоезичната текстова версия на *Червената книга*, озаглавена *Das Rote Buch – Der Text*, съдържаща улесняващи препратки към изображенията и ръкописа. Така, докато всички се надяваме на едно бъдещо издание на *Liber Novus*, включващо и фототипния авторов ръкопис, онези от читателите, които разполагат с факсимилето, издадено на немски, английски или друг език, вече ще имат възможността да го съпоставят с настоящия български превод на пълния текст.

К. Г.
ЮНГ

ЧЕРВЕНАТА
КНИГА

LIBER NOVUS

LIBER NOVUS: „ЧЕРВЕНАТА КНИГА“ НА К. Г. ЮНГ¹

Сону Шамдасани

К. Г. Юнг е всепризнат като водеща фигура в съвременната западна мисъл, а творчеството му продължава да разпалва спорове. Той играе съществена роля в оформянето на съвременната психология, психотерапия и психиатрия и огромна международна колегия от аналитични психолози упражнява професията си под неговото име. Творчество му обаче е оказало още по-голямо влияние извън професионалните кръгове – Юнг и Фройд са първите две имена, които идват някому наум, стане ли дума за психология; техните идеи са широко разпространени в изкуството, хуманитаристиката, киното и популярната култура. Юнг е също така считан за един от вдъхновителите на Ню Ейдж движението. Ето защо е изумително да осъзнаеш, че книгата, която е в сърцевината на неговото дело, върху която е работил над шестнайсет години, се публикува едва сега.

Едва ли има много други *непубликувани* творби, които да са породили толкова дълготрайни последици върху обществената и интелектуалната история на XX век, като *Червената книга* или *Liber Novus* (*Нова книга*) на Юнг. Сочена от Юнг за ядро на късните му произведения, тя отдавна е призната за ключа към разбирането на техния произход, но, ако не броим няколко мамещи надниквания, досега оставаше недостъпна за изследване.

---

¹ Последващият текст се опира, на места и буквално, върху възстановката за възникването на психологията на Юнг, съдържаща се в книгата ми *Jung and the Making of Modern Psychology. The Dream of a Science* (Cambridge, 2003) <Юнг и създаването на съвременната психология. Мечтаната наука (Кеймбридж, 2003)>. Юнг е наричал книгата си както *Liber Novus* <лат.: *Нова книга*>, така и *Das Rote Buch* <нем.: *Червената книга*>, като второто си име тя е станала общоизвестна. Тъй като има данни, че първото е нейното действително заглавие, нататък употребявам него с цел единство и последователност на изложението.

КУЛТУРНИЯТ МОМЕНТ

Първите две десетилетия на двайсети век са свидетели на голям брой експерименти в областта на литературата, психологията и изобразителното изкуство. Писателите се опитват да отхвърлят ограниченията на съществуващите условности, за да изследват и пресъздадат пълния обхват от вътрешни опитности – сънища, видения и фантазии. Експериментира се с нови форми и стари форми се прилагат поновому. През автоматичното писане на сюрреалистите до готическите фантазии на Густав Майринк писателите влизат в досег и сблъсък с изследванията на психолозите, заети с подобни проучвания. Художници и писатели си сътрудничат в опитите да открият нови форми за изобразяване и описване, нови съчетавания на образ и текст. Психолозите са в търсене да надхвърлят пределите на философската психология и се заемат да изследват предмета си като художници и писатели. Не съществуват отчетливи деления между литература, живопис и психология; писатели и художници заимстват от психолозите и обратно. Мнозина значими психолози като Алфред Бине и Шарл Рише пишат драматургични и художествени произведения, често пъти под измислени имена, като темите им отразяват тези на „научните“ им съчинения.² Густав Фехнер, един от основателите на психофизиката и експерименталната психология, описва душевния живот на растенията и Земята като син ангел.³ Междувременно писатели като Андре Брьотон и Филип Супо усърдно четат и ползват произведенията на парапсихолози и психопатолози като Фредерик Майърс, Теодор Флурноа и Пиер Жане. У. Б. Йейтс си служи със спиритическо автоматично писане, за да съчини в своето *Видение*⁴ поетична психокосмология. Навсякъде се търсят нови форми за изобразяване на проявите на вътрешния опит с цел духовно и културно обновление. В Берлин Хуго Бал отбелязва:

² Вж. Jacqueline Carroy, *Les personnalités multiples et doubles: entre science et fiction* (Paris: PUF, 1993) <Жаклин Карой, *Множествените и раздвоените личности: между наука и измислица* (Париж: PUF, 1993)>.

³ Вж. Gustav Theodor Fechner, *The Religion of a Scientist*, ed. and tr. Walter Lowrie (New York; Pantheon, 1946) <Густав Теодор Фехнер, *Религията на един учен*, съст. и пр. Уолтър Лоури (Ню Йорк, Пантеон, 1946)>.

⁴ Вж. Jean Starobinski, „Freud, Breton, Myers“, in *L'œil vivant II: La relation critique* (Paris: Gallimard, 1970) <Жан Старобински, „Фройд, Брьотон, Майърс“, в: *Живото око II: Критичната връзка* (Париж: Галимар, 1970)> и W. B. Yeats, *A Vision* (London: Werner Lowrie, 1925) <У. Б. Йейтс, *Видение* (Лондон: Вернер Лори, 1925)>. Юнг е притежавал екземпляр от втората книга.

Така изглеждат светът и обществото през 1913 г. – животът е напълно заплетен и овързан. Своеобразен стопански фатализъм властва и вмениява всекиму, все едно дали се противи, определена функция и заедно с нея своя интерес и своя характер. Църквата се счита за „фабрика за спасение“ със занижено значение, литературата – за предпазен вентил. [...] Но най-животрептящият въпрос денем и нощем е следният: съществува ли някъде някаква власт, достатъчно силна и преди всичко достатъчно жизнена, че да овладее това положение? И ако няма такава, как може човек да му се изплъзне?⁵

Насред тази културна криза Юнг замисля да предприеме разгърнат експериментален процес със самия себе си, чийто резултат е *Liber Novus*, психологическо произведение в литературна форма.

Днес сме застанали от другата страна на вододела между психология и литература. Да обсъждаме *Liber Novus* днес ще рече да разискваме творба, чието възникване е било възможно само преди установяването на тези граници. Нейното изследване помага да се разбере как са се появили границите. Но първо може би ще попитаме

Кой е К. Г. Юнг?

Юнг е роден през 1875 г. в Кесвил, на езерото Констанс. Семейството му се премества в Лауфен, при водопада на Рейн, когато той е на шестмесечна възраст. Има по-малка сестра. Баща му е пастор в Швейцарската реформистка църква. Към края на живота си Юнг пише спомени, озаглавени „За началните събития в моя живот“, впоследствие включени в *Спомени, сънища, размисли* в силно редактиран вид.⁶ В този текст той разказва ключови събития, довели го до психологическото поприще. Спомените с техния фокус върху значими детски сънища, видения и фантазии могат да бъдат разглеждани като въведение в *Liber Novus*.

⁵ Hugo Ball, *Die Flucht aus der Zeit (Tagebuch)*, hg. von Bernhard Echte, Zürich, 1992, S. 11 <Хуго Бал, *Бягство от времето (дневник)*, изд. от Бернхард Ехте, Цюрих, 1992, стр. 11>.

⁶ За това как те погрешно са били взети за автобиография на Юнг вж. моята книга *Jung Stripped Bare by His Biographers, Even* (London, Karnac, 2004), ch. I: „How to catch the bird: Jung and his first biographers“ <Сону Шамдасани, *Юнг, разголен и от своите биографи* (Лондон, Карнак, 2004), гл. 1: „Как да хванеш птицата: Юнг и първите му биографи“>. Вж. също Alan Elms, „The auntification of Jung“, in: *Uncovering Lives: The Uneasy Alliance of Biography and Psychology* (New York: Oxford University Press, 1994) <Алн Елмс, „Фризирането на Юнг“, в: *Да разкриеш живот: нелекият съюз между биография и психология* (Ню Йорк, Оксфорд Юнивърсити Прес, 1994)>.

В първия сън той стои на поляна, на която има оградена с камъни дупка в земята. Вижда стълби, слиза по тях и се озовава в някаква стая, в която на златен трон седи нещо като дънер от човешка кожа и плът с око на темето. В този миг чува как гласът на майка му казва, че това е „човекоядецът“. Не е сигурен дали тя има предвид, че това нещо действително яде деца, или пък че прилича на Христос. Този образ дълбоко повлиява върху представата му за Христос. Години по-късно осъзнава, че в действителност нещото е пенис, а още по-късно, че фигурата е ритуален фалос и обстановката изобразява подземен храм. Започва да схваща съня като посвещаване „в тайните на земята“⁷.

В детството си Юнг преживява редица зрителни халюцинации. Изглежда, че притежава способност да ги предизвиква волево. На семинар през 1935 г. си спомня как като малко момче толкова се взираше в портрета на дядо си по майчина линия, че накрая „видял“ дядото да слиза по стълбите.⁸

Един слънчев ден, когато е на дванайсет години, Юнг върви по Мюнстерплац в Базел и се любува на слънчевите отражения по новонаредените гледжосани керемиди върху покрива на катедралата. Тогава го спохваща ужасна греховна мисъл, която той отпъжда. Няколко дни наред пребивава в силна тревога. Накрая, след като се самоубеждава, че сам Бог му внушава тази мисъл, точно както сам Бог е този, който е поискал Адам и Ева да съгрешат, се предава на мисълта и вижда как седналият на престола си Бог пуска над катедралата чудовищни купчини лайна, които срутват новия покрив и разрушават сградата. Вследствие на това Юнг се изпълва с неизпитвано до тогава чувство на блаженство и облекчение. Смята, че това е пряко преживяване на „живия Бог, който в своето всемогъщие и свобода стои над библията и църквата“⁹. Усеща се сам пред Бога и счита, че в този миг е станал за първи път истински отговорен. Осъзнава, че се касае за тъкмо такова пряко и непосредствено преживяване на живия Бог, стоящ отвъд църквата и библията, каквото баща му никога не е имал.

Чувството, че е избран, в деня на първото му причастие го довежда до окончателна раздяла с илюзиите спрямо църквата. Убеждавали го колко велико преживяване го чака. Вместо това – нищо. Стига до извода: „За мен това

⁷ *Erinnerungen*, S. 21 <срв. К. Г. Юнг, *Автобиография. Спомени, сънища, размисли*, ЕА, Плевен, 1994, превод Бойка Петкова, стр. 12>.

⁸ Срв. „Über Grundlagen der Analytischen Psychologie. 5. Vorlesung“ <„За основите на аналитичната психология. Пета лекция“>, in: *GW 18/I*, § 397.

⁹ *Erinnerungen* <Спомени>, S. 46 <срв. К. Г. Юнг, *Автобиография. Спомени, сънища, размисли*, ЕА, Плевен, 1994, превод Бойка Петкова, стр. 36>.

не беше религия, а липса на Бог. Църквата беше място, което нямаше защо повече да посещавам, за мен там нямаше живот, а само смърт.¹⁰

По това време Юнг започва ненаситно да чете и е особено поразен от Гьотевия *Фауст*. Поразява го фактът, че във фигурата на Мефистофел Гьоте взема дявола на сериозно. Сред философите е впечатлен от Шопенхауер, който признава съществуването на злото и огласява страданията и нещастията в света.

Юнг има чувството, че живее в два различни века и изпитва силна носталгия по осемнайсети век. Чувството му за двойственост добива израз в две редуващи се личности, наименувани №1 и №2. Личност №1 е четящият романи ученик от Базел, а личност №2 се отдава на религиозни размишления в уединение, в неразривно общение с природата и всемира. „Божественият свят“ е нейната обител. Тази личност се усеща много по-действителна. Личност №1 иска да се освободи от тъгата и самотата на личност №2. Когато личност №2 се появява, усещането е сякаш някакъв отдавна мъртъв, но вечно присъстващ дух влиза в стаята. №2 е с неопределен характер. Свързва се с историята, в частност със Средновековието. №2 гледа на №1, с неговите слабости и недостатъци, като на спътник, когото се налага да търпи. Взаимодействието продължава през целия живот на Юнг. Според неговото виждане всички сме такива – част от нас живее в настоящето, а другата ни част е свързана с отминалите векове.

Когато приближава време да избира кариера, конфликтът между двете личности се засилва. №1 иска да се посвети на естествените науки, а №2 – на хуманитарните. Тогава Юнг бива споходен от две решаващи съновидения. В първото той върви през тъмна гора покрай Рейн. Натъква се на гробищна могила и започва да копае, докато не открива останки от праисторически животни. Този сън пробужда в него желание да научи повече за природата. Във второто съновидение той се намира в гора, прорязана от потоци. Стига до кръгло езерце, обградено от гъста подводна растителност. Във вира той вижда прекрасно създание – огромна радиолария. Подир тези сънища той взема решение в полза на естествените науки. За да осигури прехраната си, избира да следва медицина. След това вижда друг сън. Намира се на непознато място, обвито в мъгла и върви бавно срещу вятъра. Пази малка свещичка да не угасне. Вижда голяма черна фигура да приближава заплашително. Събужда се и осъзнава, че фигурата е всъщност сянката, хвърлена от свещта. Според него №1 в съня е държачият свещта, а №2 го следва като сянка. Приема това за знак, че трябва да продължава напред като №1 и да не поглежда назад към света на №2.

¹⁰ Ibid., S. 61 <пак там, срв. стр. 50>.

В студентските му години взаимодействието на двете личности не престава. Наред с медицинските лекции Юнг се посвещава на интензивно извънкласно четене, особено на Ницше, Шопенхауер, Сведенборг¹¹ и на писатели спиритисти. *Тъй рече Заратустра* на Ницше силно го впечатлява. Чувства, че собствената му личност №2 съответства на Заратустра и се бои да не би личност №2 да е също тъй болнава.¹² Като студент участва в полемичен кръжок – обществото „Цофингия“, в което изнася беседи по такива теми. Особено заинтригуван е от спиритизма, тъй като изглежда, че спиритистите използват научни методи, за да изследват свръхестественото и да докажат безсмъртието на душата.

Втората половина на деветнайсети век става свидетел на появата на съвременния спиритизъм, завладял Европа и Америка. Посредством спиритизма се изпада в трансиви състояния с придружаващите ги явления – трансивна реч, глосолалия, автоматично писане и гадаене с кристално кълбо. Спиритическите феномени привличат вниманието на водещи учени като Крукс, Цьолнер и Уолъс, както и на психолози, в т.ч. Фройд, Ференци, Блойлер, Джеймс, Майърс, Жане, Бергсон, Стенли Хол, Шренк-Нотцинг, Мол, Десоар, Рише и Флурноа.

По време на следването си в Базел Юнг и колегите му участват в сеанси. През 1896 г. се заемат с дълга поредица от сеанси с неговата братовчедка Хелене Прайзверк, която изглежда да притежава способности на медиум. Юнг открива, че по време на транс тя се превръща в различни личности, както и че той би могъл да призовава тези личности чрез внушение. Явяват се мъртви сродници и тя напълно се превъплъщава в тях. Хелене разказва за свои предишни прераждания и развива мистична космология, представена

¹¹ Емануел Сведенборг (1688–1772) е шведски учен и християнски мистик. През 1743 г. той преживява религиозна криза, описана в неговия *Сънищен дневник*. През 1745 г. го спохожда видение на Христос. След него посвещава живота си на това да разказва какво е чул и виждал в Небето и Ада и какво е научил от ангелите, както и да тълкува вътрешния и символичен смисъл на Библията. Сведенборг твърди, че Библията притежава две смислови равнища: едно физическо – буквално и едно вътрешно – духовно. Тези равнища са свързани посредством съответствия. Възвестява пришествието на „нова църква“, която ще отразява новата духовна ера. Според Сведенборг, човек по рождение придобива от родителите си злини, загнездени в естествения човек, който е диаметрално противоположен на духовния човек. Човекът се стреми към Небето и не може да го достигне, освен ако не се подложи на духовно обновление и не се възроди. Пътят към това минава през благочестивост и вяра. Вж. Eugene Taylor, „Jung on Swedenborg, redivivus“, *Jung History* <Юджийн Тейлър, „Юнг за възродения Сведенборг“, *Историята на Юнг*>, 2, 2 (2007), pp. 27–31.

¹² Срв. *Erinnerungen* <Спомени>, S. 109 <срв. К. Г. Юнг, *Автобиография. Спомени, сънища, размисли*, ЕА, Плевен, 1994, превод Бойка Петкова, стр. 98>.